

7. Dickson, P. War Slang: American Fighting Words and Phrases Since the Civil War. New York : Mineola. 2011.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-617-8574-47-5-15>

Докашенко Г. П.

*доктор історичних наук, професор,
завідувачка кафедри вітчизняної та зарубіжної історії
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Дніпро, Україна*

Шкуропат М. Ю.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Горлівського інституту іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
м. Дніпро, Україна*

ТУЗЛИНСЬКИЙ КОНФЛІКТ У ПРОЕКЦІЇ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ 2014 РОКУ

Терміни «гібридна загроза», «гібридна війна» використовуються сьогодні в кожній другій-третій публікації. Значна частина населення країни вже розуміє їх значення. Двадцять років тому, в подіях 2003 року, ці терміни уживалися лише небагатьма вузькоспеціалізованими фахівцями. Наша сучасна обізнаність з'явилася завдяки численним дослідженням, в тому числі і в рамках міжнародних освітніх проєктів, серед яких вагоме місце посідає проєкт програми Еразмус + «Академічна протидія гібридним загрозам», якій виконували українські університети разом з європейськими партнерами протягом 2019–2024 років [1]. Учасником проєкту, з поміж восьми українських ЗВО, був і внутрішньо переміщений у наслідок першої, гібридної фази українсько-російської війни, Горлівський інститут іноземних мов, який представляють автори тез.

Одним з головних доробків учасників проєкту став Глосарій, в якому, на підставі вивчення матеріалів провідних європейських структур та дослідників, надано шість основних пояснень терміну «гібридні загрози». Зокрема визначено, що гібридними загрозами називають «скоординовані та синхронізовані дії, які навмисно спрямовані на системні вразливості демократичних держав та

інститутів, за використанням широкого кола засобів» [2]. До них також належать «загрози, створені супротивниками, з можливістю одночасно адаптивно застосовувати звичайні та нетрадиційні засоби для досягнення своїх цілей» [2]. Застосовуючи надані пояснення, визначимо мету роботи: окреслити події осені 2003 року, так званий Тузлинський конфлікт, як гібридну загрозу та показати роль ЗМІ та окремих журналістів в цих подіях.

Почнемо з історико-географічної довідки. На початку XX століття коса Тузла була частиною Таманського півострова. Острів Тузла утворився в 1925 році внаслідок природного розмиття цієї вузької коси. Тоді він входив до складу Кубанської області Російської Федерації. У 1941 році цей острівок площею 3 км² був переданий до складу Кримської Автономної Республіки, яка у 1954 разом з усім півостровом Крим була передана Українській РСР [3]. У 1973 році Кримський облвиконком УРСР і Краснодарський крайвиконком РСФРР остаточно погодили кордони і до 2003 року жодних сумнівів в їхній правильності у сторін не виникало.

Нагадаємо хронологію подій. 27 вересня 2003 року до рибальського причалу на острові Тузла причалив катер з двома особами, які представилися репортерами каналу НТВ. Вони почали опитувати острів'ян стосовно можливого приєднання острова до території РФ. Наступного дня на південно-східній частині острова було виставлено табличку РЭП-7 (ремонтно-эксплуатационное предприятие), а згодом з російської сторони потягнулася череда вантажівок, яка в три зміни засипала піском та щебнем Керченську протоку. Цьому передувало кілька важливих, з огляду на подальше, подій: візит путіна до Краснодарського краю, засідання місцевої адміністрації, на якому було ухвалено «технічне» рішення про будівництво дамби у Керченській протоці, а потім повідомлення в російській пресі, що держава має намір взяти під свій контроль «спірні острови» [4].

Журналістка Олена Юрченко, одна з тих, хто восени 2003-го висвітлювали події на острові, згадує: «Самі керчани ставилися до того, що відбувається навколо Тузли, з подивом, настороженістю та обуренням. Але водночас обговорювали практичний бік цієї ситуації: що буде з рибою, якщо добудують дамбу, чи можна буде і далі відпочивати на Тузлі, якою буде доля пансіонату на острові» [5].

Незважаючи на свій невеликий розмір, острів Тузла виявився стратегічно важливим. Від РФ він відділявся мілководним каналом, а від півострова Крим – глибоководним, що робило Україну одноосібним власником суднохідного проходу через Керченську протоку.

Подальше розгортання подій сьогодні добре відомо. 30 вересня МЗС України направило Ноту протесту, а сам міністр Костянтин

Грищенко 6 жовтня виїхав до Москви. 14 жовтня Верховна Рада ухвалила Заяву до Державної Думи і невдовзі почала слухати питання про стан українсько-російських відносин. Наступного дня було ухвалено Постанову «Про усунення загрози територіальній цілісності України, що виникла внаслідок будівництва Російською Федерацією дамби в Керченській протоці» і «Про створення тимчасової спеціальної комісії ВР України щодо забезпечення парламентського контролю за режимом державного контролю України в районі острова Коса Тузла». 23 жовтня тодішній президент України Леонід Кучма повідомив на прес-конференції про досягнення домовленості з президентом Росії про припинення будівництва дамби.

24 грудня 2003 року укладено двосторонній «Договір між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки», на підставі якого аж до 2014 року проводилися безрезультатні дії щодо розмежування акваторії Азовського моря та Керченської протоки [6].

До завершення будівництва дамби залишилося 102 метри.

Як повідомляє Українська правда, за мотивами подій на Тузлі збиралися ставити мюзикл. Лібрето взявся писати сумнозвісний російський пропагандист Дмитро Кисельов, який тоді активно їздив до Києва на заробітки та обіймав посаду в українській телекомпанії ICTV. Він писав, що ці події вимагають художнього осмислення [7].

Художнього осмислення ці події не отримали, а от певні уроки, безумовно, визначають наступне:

- Тузлинський конфлікт мав практично всі ознаки гібридної загрози, оскільки були задіяні економічні, політичні, дипломатичні чинники, і тоді вдалося, уникнути застосування військових чинників;

- в той час керівництво сусідньої держави провело розвідку «боем», результати якої їх задовольнили і стали підґрунтям для подій 2014 року;

- керівництво України не врахувало повною мірою ці уроки, що призвело до відомої ситуації навесні 2014 р.;

- події 2003 року, а тим більше 2014 та наступних років, наочно підтвердили необхідність широкої просвітницької та роз'яснювальної роботи серед населення щодо гібридних загроз та шляхів протидії їм;

- і, нарешті, ці події вкотре нагадують про громадянську відповідальність журналістів, яких суспільство здебільшого сприймає як лідерів суспільної думки.

Література:

1. Див. презентацію С. Грушко за результатами проекту. URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/prezentacziya_warn_25.07.2023_s.gryshko.pdf; https://edu.forlan.org.ua/?page_id=22181
2. Глосарій з гібридних загроз / за ред. Гришко С.В. Харків : ХНУРЕ, 2021. 113 с. URL: <https://warn-erasmus.eu/ua/glossary/> (див. гібридна війна, гібридний вплив, гібридний конфлікт, гібридні загрози).
3. Лук'янюк В. Конфлікт на острові Тузла. Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/h/0929N/>
4. Лемеха С. Острів Коса Тузла: як росія почала гібридну війну проти України 20 років тому. URL: <https://armyinform.com.ua/2023/09/28/ostriv-kosa-tuzla-yak-rosiya-pochala-gibrydnu-vijnu-proty-ukrayiny-20-rokiv-tomu/>
5. Кригель М., Халілов Р. Фортеця Тузла. Як Путін провокував, а Кучма побачив у бінокль, що Україна – не Росія. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2023/09/28/7421696/>
6. Правові положення подано в наступних документах: Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією (Договір ратифіковано Законом 13/98-ВР від 14.01.98). Дію Договору припинено. Закон 2643-VIII від 06.12.2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_006#Text; 3 приводу подій у Керченській протоці. Заява Верховної Ради України. 14 жовтня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1228-15#Text> ; Про усунення загрози територіальній цілісності України, що виникла внаслідок будівництва Російською Федерацією дамби в Керченській протоці. Постанова Верховної Ради України. 23 жовтня 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1234-IV#Text>; Договір між Україною та Російською Федерацією про співробітництво у використанні Азовського моря і Керченської протоки. Договір ратифіковано Законом 1682-IV від 20.04.2004. Дію Договору припинено. Закон 2948-IX від 24.02.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_205#Text
7. О Тузле поставят мюзикл. Либретто написав журналіст Пинчука. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2003/10/24/4375020/>